

שנה רביעית

ברקאי

דף הרחבות – הנביא כאקטיביסט

1. וישמע שפטיה בן מתן וגדליהו בן פשחור ויובל בן שלמיהו ופשחור בן מלכיה את הדברים אשר ירמיהו מדבר אל כל העם לאמר: פה אומר ה' הישב בעיר הזאת ימות בקרב פרעב ובדבר והיצא אל הפשדים והיה, והיתה לו נפשו לשלל וחי: פה אומר ה' הנתן תנתן העיר הזאת ביד חיל מלך ככל ולכדה: ויאמרו השרים אל המלך יומת נא את האיש הזה כי על בן הוא מרפא את ידי אנשי המלחמה הנשארים בעיר הזאת ואת ידי כל העם לדבר אליהם בדברים האלה כי האיש הזה איננו הרש לשלום לעם הזה כי אם לרעה: ויאמר המלך צדקיהו הגה הוא בנדכם כי אין המלך יוכל אתכם דבר: ויקהו את ירמיהו וישלכו אתו אל תבור מלכיהו בן המלך אשר בחצר המטרה וישלחו את ירמיהו בתקלים ובבור אין מים כי אם טיט וימבע ירמיהו בטיט: (ירמיהו פרק לח, א-י)
2. יודע הוא הנביא את אשר לפניו! יודע הוא כי לועגים לו, כי דבריו הם "לחרפה ולקלם כל היום" (ירמיהו כ, ח) וכי גם את נפשו מבקשים (שם י"א, יט) ורוצה היה לברוח למדבר או לחדול מהתנבא ולדבר בשם ד' שולחו, אך הנבואה היא כאש בוערת כלואה בעצמותיו ואינו יכול לסגור בעדה ולעצור בעד התפרצותה ההוצה (שם ט', א; כ, ט)
- (פנחס נאמן, הנביא והמלך, בית מקרא טז ב (תשל"א) עמ' 195)
3. הנביא – ואפשר לראות זאת בכל כך הרבה פסוקים בספרי הנבואה – היה איש הרוח, מעין אופוזיציה תמידית, אישיות שתבעה תמיד מהעם ומהמנהיגים שלו להשתפר, לתקן, לא להתבלבל בדרך ולא לדבוק בטפל ולשכוח את העיקר. הנביא לא היה צריך ייחוס מסוים. בהמשך הפרשה כתוב עליו: "נבוא מקרבך מאחיד כמוני יקים לך ה' אלוך אליו תשמעון". הוא צמח מתוך העם, והיה תזכורת תמידית לכך שצריך, לצד המוסדות הרשמיים, גם אופציה הוין ממסדית, מוסרית, אחרת, בועטת, ודווקא איתו (מכל הפונקציות האחרות) א-לוהים דיבר.
- (סיוון רהב מאיר¹, "החלק היומי" לפרשת שופטים, תשע"ה, מתוך דף הפייסבוק של סיוון)
4. הנביאים, בהתמודדם עם השלטון וב"הליכה נגד הזרם", נתקלו בסנקציות ובהתנגדות משפילה... אכן צריך היה להיות "משוגע לדבר", בעל אומץ עצום ורוח שליחות מפעמת ממרום כדי להיות "איש אשר רוח בו"... בימינו אמורה התקשורת, בין השאר, להיות הזכוב הסוקרטי הקטן העומד על אש החיה המדינתית הגדולה (... במדינות טוטליטריות רבות מדי, נרדפים העיתונאים על ביקורתם וגם משלמים לא אחת בחייהם, ורוב מלים אך למותר.
- (אליקים רובינשטיין², "יש מחיר לחופש הביטוי", אתר 929, עמוס פרק ז)
5. הנביא הוא 'בעל צד אחד'. רעיון מוסרי ידוע ממלא כל חדרי לבו ובולע אותו כולו, עם כל חושיו ורגשותיו, עד שאין ביכולתו להסיה דעתו ממנו אף רגע; אינו יכול לראות את העולם אלא דרך אספקלריא של רעיונו, וכל הפצו ועמלו הוא להגשים את האחרון בשלמותו בכל חזיונות החיים. בעד האידיאל הזה נלחם הנביא כל ימיו עד מקום שידי מגעת, הולך ומפזר כוחותיו בלי המלה ובלי השבון ושימת-לב לתנאי החיים ולדרישת ההרמוניא הכללית. הוא צופה תמיד רק במה שצריך להיות לפי

¹ סיון אסתר רהב-מאיר (נולדה בישראל ב-1981) היא עיתונאית, כתבת חדשות, פובליציסטית ומנחת טלוויזיה ורדיו ישראלית.

² אליקים רובינשטיין (נולד בישראל ב-1947) היה המשנה לנשיאת בית המשפט העליון, מזכיר הממשלה והיועץ המשפטי לממשלה. במאי 2004 הושבע כשופט בית המשפט העליון וכיהן בו עד יוני 2017. כיהן כיו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-19.

ההכרה הפרטית שבלבו, לא במה שאפשר להיות לפי המצב הכללי מחוצה לו. – הנביא הוא על כן כוח מקורי. פעולתו עושה רושם על תכונת ההרמוניא הכללית, בעוד שהוא עצמו אינו נגרר אחר הרמוניא זו, אלא נשאר תמיד בפרטיותו, קיצוני, מצומצם, שומר משמרת צד אחד ועינו צרה בכל נטיה לצד אחר. ובאין לאל ידו לעולם להשיג הפצו במלואו, לכן מלא הוא תמיד כעם ומכאובים ונשאר כל ימיו איש ריב ואיש מדון לכל הארץ. (...)

לא כך הוא הכהן (...) תחת להשאר בצמצומו של הנביא ולדרוש מאת החיים מה שלא יוכלו לתת, מרחיב הוא את דעתו והשקפתו על היחס שבין ובין רעיונו ואינו מבקש 'מה שצריך להיות', כי אם רק 'מה שאפשר להיות'. כלומר, לא עצם הרעיון בכל פרטיותו ושלמותו, כי אם אותה 'ההרמוניא' המורכבת שיצאה אל הפועל מתערובתו עם כוחות אחרים – זהו דגלו של הכהן, אותו ישמור ובעדו ילחם, לא עוד נגד המציאות, כי אם אדרבא, בשם המציאות נגד כל הקמים עליה. הרעיון הכהני איננו איפוא עוד כוח מקורי, אלא הרפכה מקרית מכוחות שונים, שאין בינם שום יחס עצמי, זולת מה שפגשו אלו באלו במקרה והתנגשו יחד על שדה החיים בזמן ידוע והיו אנוסים על ידי זה לשתף פעולותיהם בתנועה בינונית אחת.

(אחד העם³, כהן ונביא)

6. בודד הוא הנביא, יחידי עומד הוא איתן כסלע בלב ים. מתאמץ הוא בנועם מדברותיו להניא השרים ממעשיהם הפזיזים ולצנן את ההתלהבות המלחמתית של ההמונים. "בשובה ונחת תושעון – קורא הנביא – בהשקט ובבטחה תהיה גבורתכם" אך אין שומע לו. לבסוף, למראה הסער המתחולל על ראשי העם שהוא רואה בחזונו, הריהו חוזר ומתרחק מהזירה המדינית ומתבודד עם כאבו וצערו על שבר בת עמו. "שעו מני – אומר הוא למקורביו – אמרר בכבי, אל תאיצו לנחמני על שוד בת עמי כי יום מהומה ומבוסה ומבוכה לאדוני אלהים צבאות...".

(פנחס נאמן, שם עמ' 202)

7. (על אחד העם): הנביא היוצא נגד הטבע והנתון החברתי, איננו מתחשב בסיכוי להצליח ולממש, אלא בראוי. על כן איננו פופולרי ודינו להיכשל אישית בשליחותו. הוא זורע זרע, אלמנט רוחני שסופו לנחול הצלחה חלקית במערכת הכללית ההרמונית, אולם הריאליזציה היא מניה וביה סילוק נבואה. הגשמה מלאה של בשורתו לא תיתכן. ניתן רק למשוך את היי המעשה לכיוון מסוים ואף משיכה זו איננה מעשהו הישיר של הנביא, אלא של מי שממצע בינו לבין הלך הרוח של העם. צבת היא שלא ניתן להחליץ ממנה: כדי שרעיון גדול יגיע בסופו של השבון להשפעה ולפעולה, הכרה שימצא מי שמסור רק לו, בקיצוניות ובעקשנות, ויראה בו הזות הכל. מאידך, אי-אפשר שהמציאות החברתית תיענה לדמות מעין זו, המצומצמת ברעיונה ורחוקה מהמעשי. לכן, ההשפעה והפעילות המעשית הן למע לה מכוהו של הנביא, או שמא למטה מכוהו, ותרומתו עומדת לעתיד רק לאחר "תרגומה" הפרגמטי.

(אביעזר רביצקי⁴, נביא מול חברתו במחשבה היהודית החדשה, בתוך: בתפוצות הגולה 81-82, עמ' 73)

³ אחד העם הוא שם העט של אשר צבי (הירש) גינצברג (נולד ב-1856 באוקראינה, נפטר בישראל ב-1927), שהיה מראשי הוגיה של הציונות, מייסד הזרם והוגה הרעיונות של הציונות הרוחנית, ומהחשובים במנסחי הזהות היהודית החילונית-לאומית.

⁴ אביעזר (אבי) רביצקי (נולד בישראל ב-1945) הוא הוגה דעות ישראלי, פרופסור אמריטוס בחוג למחשבת ישראל באוניברסיטה העברית וחוקר מדעי היהדות, ממקימי ומראשי תנועת מימד, וחתן פרס ישראל לחקר מחשבת ישראל לשנת תשס"א.